

A VÁLASZTOTTBÍRÓSÁGI ÍTÉLETEK ÉRVÉNYTELENÍTÉSE AZ USA JOGÁBAN

BOÓC ÁDÁM
egyetemi docens (KRE ÁJK)

1. Bevezetés

Az Amerikai Egyesült Államok jelentős belföldi és értelemszerűen szintén igen jelentős nemzetközi választottbírósági hagyománnyal és bőséges gyakorlattal rendelkezik.¹

Az USA jogrendszerében a választottbírósági ítéletek érvénytelenítésének vizsgálatánál jogforrásként a szövetségi törvényt, a *Federal Arbitration Act*-et (FAA), illetve az egyes államok választottbírósági törvényeinek mintájául szolgáló *Uniform Arbitration Act*-et (UAA) célszerű áttekinteni. Az FAA 1925-ben került elfogadásra, és azóta számos alkalommal módosították, többek között azon esetekben, amikor az USA egy-egy nemzetközi egyezményhez csatlakozott. Az UAA-t a tagállamok jogegységesítő bizottságának konferenciája (*Conference of Commissioners on Uniform State Laws*) 1924-ben állította össze, és legutóbbi átfogó módosítását ugyanezen konferencia 2000. augusztus 3-án fogadta el.²

Az FAA 10. §-ában a választottbírósági ítéletek érvénytelenítése kapcsán az alábbiak olvashatóak:

„In either of the following cases the United States court in and for the district wherein the award was made may make an order vacating the award upon the application of any party to the arbitration –

(1) where the award was procured by corruption, fraud, or undue means;
(2) where there was evident partiality or corruption in the arbitrators, or either of them;

(3) where the arbitrators were guilty of misconduct in refusing to postpone the hearing, upon sufficient cause shown, or in refusing to hear evidence pertinent and material to the controversy; or of any other misbehavior by

1 Ezzel kapcsolatban összefoglalóan lásd: ROWLEY, William, J. – MENDELSON, Mcmillan Binch (ed.): *Arbitration World. Jurisdictional Comparisons*. London, The European Lawyer Ltd., 2006, 395-409.

2 Az FAA és az UAA vonatkozásában magyar nyelven részletesen lásd: BOÓC Ádám: *Nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás. A választottbíró megválasztása és kizárása*. Budapest, HVG Orac, 2009, 176-179.

which the rights of any party have been prejudiced; or

(4) where the arbitrators exceeded their powers, or so imperfectly executed them that a mutual, final, and definite award upon the subject matter submitted was not made."³

(5) Where an award is vacated and the time within which the agreement required the award to be made has not expired the court may, in its discretion, direct a rehearing by the arbitrators. (b) The United States district court for the district wherein an award was made that was issued pursuant to section 590 of title 5 may make an order vacating the award upon the application of a person, other than a party to the arbitration, who is adversely affected or aggrieved by the award, if the use of arbitration or the award is clearly inconsistent with the factors set forth in section 582 of Title 5."

Miként látható, a fenti normaszöveg nem tartalmazza a kontinentális jogban *ordre public*-nek, illetve a *Common Law*-ban *public policy*-nak nevezett fogalmat, vagyis a közrendi klauzulát,⁴ hiszen a törvényszöveg szerint a választottbírói ítélet érvénytelenítésére akkor kerülhet sor, ha

- a választottbírói ítélet, csalás, korrupció vagy egyéb jogellenes cselekmény következtében jött létre;
- ha a választottbírók vagy valamelyik választottbíró részéről nyilvánvaló elfogultság (*evident partiality*) vagy korrupció esete áll fenn;
- ha a választottbírók vétkesek voltak abban, hogy megfelelő ok fennállása esetén a tárgyalást elhalasszák, vagy visszautasították az ellenkező bizonyítására történő lényeges bizonyíték értékelését, illetve minden olyan eljárás esetén, mellyel valamelyik fél joga csorbult; amennyiben a választottbírók túllépték hatáskörüket, avagy jogukat annyira tökéletlen módon gyakorolták, hogy az ügyben egy közös, határozott és végső ítélet nem jött létre.⁵

3 Az FAA autentikus szövegét lásd: <http://www.sccinstitute.com/media/37104/the-federal-arbitration-act-usa.pdf#page=5&zoom=auto,-82,135> vagy <https://pittvis.files.wordpress.com/2016/09/us-federal-arbitration-act.pdf> (2017. 09. 18.)

4 Lásd ezzel kapcsolatban: BORN, Gary B.: *International Commercial Arbitration in the United States. Commentary & Materials*. Deventer – Boston, Kluwer, 1994, 527.

5 A kontinentális jog és a *Common Law* fogalmának kapcsolatához az USA jogrendszerében összefoglalóan lásd: HAMZA Gábor: *Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2009, 604-624.

Nagyon fontos utalni arra, hogy a fenti normaszöveg alapján nem csupán a választottbírói eljárásban ténylegesen részt vevő felek, hanem – *agency*, azaz kormányzati szerv érintettsége esetén – olyan személy is kérheti – bizonyos feltételek fennállása esetén – a választottbírói ítélet érvénytelenítését, aki számára az ítélet kifejezetten hátrányos hatással bír, hátrányt okoz.

Az FAA 12. cikkelye értelmében a választottbírói ítélet érvénytelenítésének kezdeményezésére 3 hónap áll rendelkezésre, és a választottbírói eljárásban született ítélet felfüggesztésének végrehajtására is van lehetőség. A végrehajtás felfüggesztése akkor is lehetséges, amikor azt külföldi választottbírói ítélet vonatkozásában, a New York-i Egyezmény kapcsán kérelmezik.

A New York-i Egyezmény értelmezése tekintetében az amerikai esetjogban kiemelés érdemel a *Bergesen v. Joseph Muller Corp.* ügy.⁶ Ebben az ügyben a választottbírói eljárás székhelye New York volt, a szembenálló felek pedig egy norvég hajótulajdonos és egy svájci cég voltak. Az ügy alperese a választottbírói ítéletnek a New York-i Egyezményen alapuló – tehát külföldi ítéletként értelmezettként – történő elismerését ellenezte, azt nem kívánta elfogadni, ugyanis álláspontja szerint azért, mert az eljárás színhelye az Amerikai Egyesült Államok volt, az ítéletet nem lehet külföldinek minősíteni. Az ügyben eljáró bíróság ugyanakkor az ítéletet elismerte, kimondva azt, hogy az ügy külföldi megítéléséhez nem kizárólag a földrajzi tényező a meghatározó.⁷

Ennek az indokolásnak az egyik legfontosabb megállapítása jelentős segítség a New York-i Egyezmény helytálló értelmezéséhez, ugyanis a New York-i Egyezmény alkalmazhatóságának lehetőségét nem csupán abban látja, hogy az ítéletnek mindenképpen külföldön kell keletkeznie, hanem akkor is megállapítja az ítélet külföldi jellegét, amennyiben az egy külföldi ország jogi környezetében, annak megfelelően és azzal összhangban jött létre.⁸

A választottbírói ítélet bíróság általi felülvizsgálata során az is lehetséges, hogy az állami bíróság a választottbírói eljárás elé visszautalja az ügyet, hogy az tovább vizsgálja, kivéve, ha a választottbírói szerződés már meg-

6 *A Bergesen v. Joseph Muller Corp.*, 548 F. Supp. 650 (S.D.N.Y. 1982) ügyet lásd: <http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/548/650/1651030/> (2017. 09. 18.)

7 Lásd: „*We adopt the view that awards not considered as domestic denotes awards, which are subject to the Convention not because made abroad, but because made within the legal framework of another country, e.g. pronounced in accordance with foreign law or involving parties domiciled or having their principal place of business outside the enforcing jurisdiction.*”

8 A New York-i Egyezmény és az amerikai jog összefüggéseiről, kapcsolatáról lásd különösen: CARBONNEAU, Thomas, E.: *Alternative Dispute Resolution. Melting the Lances and Dismounting the Steeds*. Chicago, University of Illinois Press, 1989, 65-66.

határozott egy bizonyos időkeretet a vita elbírálására, és az túllépésre került. A választottbírói ítélet érvénytelenítésére egyébként a kézhez vételtől számított 90 napos határidő áll rendelkezésre. Ezzel kapcsolatban fontos utalni az *Argentine Republic v. National Grid Plc.* ügyben született döntésre, melyben a D.C. Circuit bírósága által kimondásra került, hogy egy kerületi bíróság (*District Court*) az FAA által választottbírói ítélet érvénytelenítésére, megváltoztatására irányuló kereset kézbesítésére meghatározott határidőt nem változtathatja meg.⁹

Az FAA gyakorlatában számos példa akad arra, amikor is a választottbíró személyében fennálló ok miatt kerül sor az ítélet érvénytelenítésére, azaz, amennyiben a választottbíró részéről nyilvánvaló elfogultság (*evident partiality*) vagy korrupció esete áll fenn. Az amerikai gyakorlat a választottbíró függetlenségének, pártatlanságának vizsgálatát – részben történeti okokra is visszavezethetően – kissé másképp vizsgálja, mint azt az európai államok jogrendszerei teszik.¹⁰

A vonatkozó gyakorlatból csak néhány példát kívánunk – a teljesség igénye nélkül – megemlíteni. A *Nagel v. ADM Investor Services, Inc.* ügyben például a felperesek azzal érveltek, hogy a *National Grain & Feed Association* által szervezett választottbírói ítélet nem tudnak pártatlan ítéletet kapni, ugyanis az egyesület tagjainak körülbélül a fele érintett volt a jogvita tárgyát képező *farm contract program*-ban (mezőgazdasági fejlesztési program).¹¹

A *Gianelli Money Purchase Plan & Trust v. ADM Investor Services, Inc.*¹² ügyben eljáró *Eleventh Circuit* Bírósága azt mondta ki, hogy az FAA alapján a nyilvánvaló elfogultság (*evident partiality*) az alábbi kritériumrendszer szerint áll fenn: „(1) an actual conflict exists, or (2) the arbitrator knows of, but fails to disclose information, which would lead a reasonable person to believe that a potential conflict exists.”

A fentiek értelmében az *evident partiality* megállapításához az szükséges, hogy létezzen egy tényleges érdekkonfliktus vagy a választottbíró tud olyan

9 *Az Argentine Republic v. National Grid Plc., No. 10-7093. sz. ítélet bemutatására lásd: The Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook 2011 – 2012. New York, Juris, 2012, 562-565.*

10 *Az evident partiality értelmezéséhez lásd különösen: Boóc (2009) i. m. 189-220.; Boóc Ádám: Gondolatok a választottbíró függetlenségéről, pártatlanságáról. In: SZAKÁL Róbert (szerk.): Jogi Tájékoztató Füzetek. Budapest, MKIK, 2009, 10-11.*

11 *A farm contract program egy korabeli mezőgazdasági fejlesztési program volt, melynek célja egyes, kevésbé fejlett mezőgazdaságok, farmok tudatos fejlesztése volt.*

12 *A Gianelli Money Purchase Plan & Trust v. ADM Investor Services, Inc* ügy kapcsán lásd különösen: <http://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1152558.html> (2019. 09. 20.)

információról, de annak közlését, feltárást elmulasztja, mely információ alapján egy ésszerűen gondolkodó személy azt fogja gondolni, hogy egy potenciális konfliktus fennáll.

Az FAA alapján az is egy érvénytelenítési ok, amennyiben a választottbíró a ráruházott hatáskört túllépi, mely hatáskört egyértelműen a felek megállapodása, illetve a választottbírói alávetés jelöl ki. Az amerikai gyakorlat szerint ezen érvénytelenítési ok fennállásához a hatáskör megkérdőjelezhetően túllépése szükséges.¹³ A *Susquehanna Valley Cent Sch. Disc. at Conklen v. Susquehanna Valley Teachers' Ass'n* ügyben az került rögzítésre, hogy amennyiben a választottbírói ítélet ellen azért terjesztenek elő érvénytelenítési keresetet, mert a választottbírók – az eljárást kezdeményező fél szerint – a szerződést hibásan értelmezték, a felülvizsgálatot végző bíróságnak vizsgálnia kell azt, hogy a választottbírói által alkalmazott szerződéses konstrukciót ésszerűen abban a kontextusban, melyben a szerződés készült, valóban lehetséges volt-e választani.¹⁴

Hasonló álláspont tükröződik a *Coast Trading Co. Inc. v. Pac Molasses Co.* ügyben, jelesül az, hogy amennyiben a választottbírói ítélet az alávetés keretein belül kerül elfogadásra, akkor azt egy állami bíróság jogbeli vagy ténybeli tévedés miatt nem érvénytelenítheti, amennyiben az ítélet a választottbírók becsületes döntését tartalmazza egy tisztességes és teljeskörű tárgyalást követően.¹⁵

Ehhez hasonló megállapításra jutott a Legfelső Bíróság (*Supreme Court*) az *Oxford Health Plans LLC v. Sutter* ügyben, kimondva, hogy az állami bíróság feladata csak annak a vizsgálata lehet, hogy a választottbírói egyáltalán értelmezte-e a felek szerződését, és nem az, hogy jó vagy rossz eredményre jutott.

Más szavakkal ez azt jelenti, hogy abban az esetben lehet ezen a jogcímen a választottbírói ítélet érvénytelenítését kérni, amennyiben a választottbíró a szerződés által ráruházott autoritásból kilépve jár el, ezzel a választottbírói szerződés által megteremtett kereteket figyelmen kívül hagyva.¹⁶

13 Összefoglalóan erről lásd: GRENIG, Jay E.: After the Arbitration Award: Not Always Final and Binding. *Marquette Sports Law Review*, 2014, 25 (1), 92.

14 *Susquehanna Valley Cent Sch. Disc. at Conklen v. Susquehanna Valley Teachers' Ass'n* ügyet idézi: GRENIG i. m. 92.

15 A *Coast Trading Co. Inc. v. Pac Molasses Co.* ügy vonatkozásában lásd: MARTINEZ-FRAGA, Pedro J.: *The American Influence on International Commercial Arbitration. Doctrinal Developments and Discovery Methods*. New York, Cambridge University Press, 2009, 104.

16 Az *Oxford Health Plans LLC v. Sutter* vonatkozásában lásd: https://www.supremecourt.gov/opinions/12pdf/12-135_e1p3.pdf (2017. 09. 21.)

Mindebből az következik, hogy a hatáskör túllépése miatti érvénytelenítés az amerikai gyakorlatban egyike a legkivételesebb esetekben alkalmazható lehetőségeknek.

A választottbíróági ítélet érvényteleníthető akkor is, ha a fél részéről olyan csalárdság vagy visszaélészerű magatartás valósul meg, amely képes lehet elviekben a választottbíró jogszerűtlen befolyásolására. A *Fred J. Brotherton, Inc. v. Kreielsheimer* ügyben például a választottbíró saját maga által megtett látogatása a jogvita tárgyát képező építési helyszínre vezetett oda, hogy az ítélet a nem jogszerű eljárás (*misconduct*) okán érvénytelenítésre került.¹⁷ Érdemes kiemelni, hogy a bíró valóban így is gondolta, csak éppen volt konkrét kikötés arra nézve, hogy szemlélni csak a három bíró együttes jelenlétében lehetne.

Ha *expressis verbis* nem is szerepel a normaszövegben a közrend fogalma, találhatunk esetlegesen olyan elemeket, amelyek legalábbis részben a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás által elfogadott közrend-fogalom egyes mozzanatainak megfelelhetnek. Az igen súlyos eljárási szabálysértések bizonyos fokig talán megfeleltethetők lehetnek az ún. eljárásjogi közrend fogalmának.¹⁸ Mindenesetre – miként a későbbiekben részletesen bemutatásra kerül – az amerikai joggyakorlat a közrend fogalmának megfelelő érvénytelenítési okot nem kizárólagosan a törvényszöveg textusára alapozva ismer.

A mintatörvényként alkalmazott UAA 23. paragrafusa a választottbíróági ítélet érvénytelenítésének alábbi lehetőségeit tartalmazza:

„(a) Upon [motion] to the court by a party to an arbitration proceeding, the court shall vacate an award made in the arbitration proceeding if:

(1) the award was procured by corruption, fraud, or other undue means;

(2) there was:

(A) evident partiality by an arbitrator appointed as a neutral arbitrator;

(B) corruption by an arbitrator; or

(C) misconduct by an arbitrator prejudicing the rights of a party to the arbitration proceeding;

(3) an arbitrator refused to postpone the hearing upon showing of sufficient cause for postponement, refused to consider evidence material to the

17 *Fred J. Brotherton, Inc. v. Kreielsheimer*, 83 A. 2d. 707, 709. sz. ügyet idézi: GRENIG i. m. 98.

18 Az eljárásjogi közrend fogalmához lásd különösen: Boóc Ádám: *Észrevételek a közrend (ordre public) fogalmához a svájci választottbíróági jogban*. In: NÓTÁRI Tamás — TÖRÖK Gábor (szerk.): *Prudentia Iuris Gentium Potestate*. Ünnepi tanulmánykötet Lamm Vanda tiszteletére. Budapest, MTA Jogtudományi Intézete, 2010, 37.

controversy, or otherwise conducted the hearing contrary to Section 15, so as to prejudice substantially the rights of a party to the arbitration proceeding;

(4) an arbitrator exceeded the arbitrator's powers;

(5) there was no agreement to arbitrate, unless the person participated in the arbitration proceeding without raising the objection under Section 15(c) not later than the beginning of the arbitration hearing; or

(6) the arbitration was conducted without proper notice of the initiation of an arbitration as required in Section 9 so as to prejudice substantially the rights of a party to the arbitration proceeding".¹⁹

Mint látható, az UAA vonatkozó szabályai jórészt megegyeznek az FAA fent citált rendelkezéseivel, az ötödik és a hatodik bekezdésben találunk kettő, a szövetségi törvény által nem ismert érvénytelenítési okot. Az ötödik bekezdés a választottbírói szerződés meglétének hiányát is érvénytelenítési okként kezeli, hacsak az ellenfél tiltakozás bejelentése nélkül részt vett az eljárásban. A hatodik bekezdés pedig érvénytelenítési oknak tekinti azt, ha az egyik felet nem értesítették a választottbírói eljárás megindításáról, és ezzel az eljárásban alapvető jogai csorbultak.

Kiemelést érdemel, hogy eme érvénytelenítési ok a New York-i Egyezmény V. cikkely 1.b pontjában szereplő okkal egyezik, mely a következők szerint rendelkezik:

„1. A választottbírói határozat elismerése és végrehajtása annak a félnek kérelmére, akivel szemben azt érvényesíteni kívánják, csak abban az esetben tagadható meg, ha ez a fél annál az illetékes hatóságnál, amelynél az elismerést és a végrehajtást kéri, bizonyítja, hogy:

b) azt a felet, akivel szemben a választottbírói határozatot érvényesíteni kívánják, nem értesítették szabályszerűen a választottbíró kijelöléséről vagy a választottbírói eljárásról vagy pedig ez a fél egyéb okból nyilatkozatát előterjeszteni nem tudta [...]”.²⁰

Mint ismeretes, a magyar jogban a New York-i Egyezményt az 1962. évi

19 Az UAA autentikus szövegét lásd: https://www.trans-lex.org/604810/_us-uni-form-arbitration-act-2000/ (2017. 11. 18.)

20 A New York-i Egyezmény V. cikkely 1/b pontja eredeti – angol nyelvű – változata a következő: *Recognition and enforcement of the award may be refused, at the request of the party against whom it is invoked, only if that party furnishes to the competent authority where the recognition and enforcement is sought, proof that:*
(b) The party against whom the award is invoked was not given proper notice of the appointment of the arbitrator or of the arbitration proceedings or was otherwise unable to present his case; or.. Lásd: <http://www.newyorkconvention.org/english> (2020. 06. 28.)

25. törvényerejű rendelet hirdette ki. Ennek azért van jelentősége témánk szempontjából, mert magyar esetjogi példa is van arra, hogy a külföldi választottbíróság határozata alapján kért végrehajtási eljárásban a végrehajtási kérelemhez csatolni kell a választottbírósági kikötést tartalmazó eredeti megállapodást vagy annak megfelelően hitelesített másolatát, illetve az arra vonatkozó bizonyítékot, hogy a tárgyalásra szóló idézést legalább egy ízben megfelelő módon kézbesítették.

Említést érdemel ugyanakkor, hogy a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a BH 1999.270. sz. alatt közzétett határozatában a Cluji Mezőgazdasági Ipari és Kereskedelmi Kamara melletti Kereskedelmi Döntőbizottság határozatával foglalkozott. Az iratok alapján megállapítható volt, hogy az adós (az alperes) a választottbírósági eljárásban nem vett részt, a felperesnek mint végrehajtást kérőnek olyan iratot kellett volna csatolnia, melyből az tűnik ki, hogy az alperes részére a választottbíróság tárgyalására szóló idézést legalább egy ízben megfelelő módon és időben kézbesítették. Ilyen okirat csatolására nem került sor, ezt pedig a Legfelsőbb Bíróság súlyos eljárási szabálysértésnek minősítette, és ilyen módon a határozat nem is volt végrehajtható.²¹ Mint látható, eme szabályozás logikája teljes mértékben egyezik az amerikai UAA 23. paragrafus 6. bekezdésében szabályozottakkal.

2.

A választottbírósági ítéletek közrendbe ütközésének kérdését tekintve az amerikai jogban megkerülhetetlen a korábban már hivatkozott *Mitsubishi Motors Corporation v. Soler Chrysler – Plymouth (1985)* ügy, ahol egyébként nem az ítélet, hanem a választottbírósági klauzula kapcsán merült fel igen jelentős, a közrend fogalmával is behatóan foglalkozó polémia.²²

21 Lásd: Boóc Ádám: *A kereskedelmi választottbíráskodás egyes kérdései*. In: BALOGH Margit (szerk.): *Diszciplínák határain innen és túl*. Fialat Kutatók Fóruma 2. – 2006. Budapest, MTA, 2007. 120, Megjegyzést érdemel az is, hogy a bíróság – ítéletének indokolásában – hivatkozott a Magyar Népköztársaság és a Román Népköztársaság között a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegély tárgyában, Bukarestben 1958. október 7-én aláírt szerződés kihirdetéséről szóló 1959. évi 19. törvényerejű rendeletre is, mely jogszabály – többek között – azt is előírja, hogy igazolni kell, hogy az idézés megfelelő módon kézbesítésre került.

22 A közrend nemzetközi fogalmához a választottbíráskodásban lásd különösen: ARFAZADEH, Homayoon: *Ordre public et arbitrage international à l'épreuve de la mondialisation. Une théorie critique des sources du droit des relations transnationales*. Bruxelles, Bruylant, 2006.

A *Mitsubishi Motors* ügy lényege az volt, hogy a svájci – japán vegyesvállalat és egy Puerto Rico-i autókereskedő egymással szerződést kötött, amely szerint az autókereskedő disztribútori feladatokat látott el.²³ A szerződés megkötése után mintegy két évvel, 1981-ben a Puerto Rico-i autókereskedő (*Soler*) képtelen volt teljesíteni a kitűzött eladásokat. Válaszként a *Mitsubishi Motors* jelentős mennyiségű gépkocsit tartott vissza Japánban és a felek között erre tekintettel jelentős jogvitára került sor. A felek közötti szerződés választottbírói vitarendezést írt elő, amely alapján a *Mitsubishi Motors* kezdeményezte is a választottbírói eljárást.

A *Soler* azonban viszontkeresettel élt, amelyben az ügygel kapcsolatban jelentős versenyjogi aggályokat is támasztott, és az USA szövetségi versenyjogi törvényének, a híres *Sherman Act*-nek a megsértésére is hivatkozott. Az ügyben felmerült, a közrend (*public policy*) kérdését jelentős mértékben felvető probléma az volt, hogy vajon az antitröszt jellegű kereseti követelés választottbírói útra tartozik-e, avagy az ilyen jellegű, a társadalmat, a gazdaság jelentős szegmensét is befolyásolni képes ügyek nem bírálhatóak el a felek által kikötött, az állami jogérvényesítéshez képest alternatív vitarendezés útján.

Az ügyben a végső szót kimondó Legfelső Bíróság (*Supreme Court*) szerint az ügy választottbírói eljárás tárgya lehet, vagyis lényegében a közrend sérelmét az antitröszt jellegű kereseti kérelmek dacára nem tekintette a bíróság megalapozottnak. Felhívta a bíróság ugyanakkor a figyelmet arra is, hogy azzal, hogy a választottbírói eljárás folytatását lehetővé tette, lehetőséget és alkalmat adott arra is, hogy a választottbírói ítélet elismerése és végrehajtása során az amerikai bíróságok megvizsgálják, hogy az antitröszt – törvények törvényes érdekének figyelembe vételére miképpen került sor.²⁴

Az 1985-ben eldöntött *Mitsubishi*-ügy azért igen jelentős, hiszen markáns szemléletváltást tükröz a korábbi gyakorlathoz képest. Ha összehasonlítjuk egy kevesebb, mint 20 évvel előtte, 1968-ben keletkezett és szintén igen jelentős vitát kiváltó ügygel, az *American Safety Equipment Corp., v. J. P. Maguire & Co., Inc.* (*American Safety Case*) esetben elfoglalt bírói állásponttal, a különbség

23 *A Mitsubishi Motors Corporation v. Soler Chrysler – Plymouth* 473 U.S. 614 (1985) ügy tényállását lásd részletesen: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/473/614/case.html> (2017. 11. 18.)

24 „*Having permitted the arbitration to go forward, the national courts of the United States will have the opportunity at the award-enforcement stage to ensure that the legitimate interest in the antitrust laws has been addressed.*” Idézi: BRUNET, Edward — SPEIDEL, Richard, E. — STERNLIGHT, Jean, R. — WARE, Stephen, J.: *Arbitration Law in America. A Critical Assessment*. New York, Cambridge University Press, 2006, 301.

szembetűnő. Az *American Safety Case*-ben a bíróság egyértelműen kimondta, hogy az antitröszt-ügyek, amelyek emberek százezreinek, millióinak életét befolyásolhatják, jelentős gazdasági következményekkel, nem szabad, hogy ne az állami bíróság által kerüljenek eldöntésre: „A claim under the antitrust laws is not merely a private matter [...] Antitrust violation can affect hundreds of thousands, perhaps millions of people and inflict staggering economic damage. We do not believe Congress intended such claims to be resolved elsewhere than the courts.”²⁵Látható módon a *Mitsubishi*-ügyben az amerikai bíróság kifejezte azon álláspontját, amely a választottbírósági vitarendezésnek tág teret enged, és kiemelte, hogy a kereskedelmi választottbíráskodás mint vitarendezési mód iránt empatikus szövetségi politika mutatkozik, amely különös mértékben van jelen a nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás területén.²⁶

A *Mitsubishi*-ügyben tapasztalható szemlélet, a *Mitsubishi*-ügy szelleme (*‘the ghost of Mitsubishi’*) meghatározóvá válik a választottbírósági ítéleteknek a közrendbe ütközés címén történő érvénytelenítésének megítélése során az amerikai joggyakorlatban. A *Mitsubishi*-ügy kapcsán az a kérdés is feltehető, hogy az Egyesült Államok bíróságainak egy másik országban meghozott választottbírósági ítéletet milyen mértékben van joga felülvizsgálni, illetőleg megtagadható-e az ítélet elismerése és végrehajtása esetleges jogbeli vagy ténybeli tévedések fennforgása esetén?²⁷

A közrendi klazula vonatkozásában pedig az is elemzés tárgyát kell, hogy képezze, hogy a tételes jog keretein adott esetben kívül álló, részben politikai, részben például morális tényezők vezethetnek-e – és ha igen, milyen mértékben – a választottbírósági ítéletek érvénytelenítéséhez.

3.

Az amerikai esetjogban a választottbírósági ítéleteknek érvénytelenítése esetén igen gyakran találkozunk egy olyan fogalommal, amely fogalom az FAA – fentebb idézett és elemzett – normaszövegében ugyan nem szerepel, mégis az ítéleti indoklások rendszeresen hivatkoznak rá.

Ezen fogalom a *manifest disregard of law*, amelynek a legadekvátabb magyar fordítása talán az lenne, hogy a *jog nyilvánvaló figyelmen kívül hagyása*. Ezzel

25 Idézi: BLACKABY Nigel – PARTASIDES, Constantine – REDFERN, Alan – HUNTER, Martin: *Redfern and Hunter on International Arbitration*. New York, Oxford University Press, 2009, 431.

26 Lásd ezzel kapcsolatban: ROWLEY – MC. B. MENDELSON i. m. 395.

27 Lásd: BRUNET – SPEIDEL – STERNLIGHT – WARE i. m. 299-300.

kapcsolatban elméleti szempontból az az egyik legfontosabb kérdés, hogy e fogalom vajon beilleszthető-e az FAA tételes normaszövegében szereplő érvénytelenítési okok közé, azaz valamelyik esetkör alá szubszumálható-e, avagy egy, elsősorban a bírói gyakorlat által kialakított, de esetlegesen egyéb jogi hagyományokból, például a kontinentális *ordre public* jelentéstartalmából is építkező fogalomról van szó.

THOMAS OEHMKE a kereskedelmi választottbíráskodásról szóló munkájában az alábbiak szerint igyekszik meghatározni a *manifest disregard of law* fogalmát: „Manifest disregard of law is judicially distinguished from misinterpretation of law. To be clear, arbitrators are the sole determiners of fact and law (unless agreement otherwise specifies). As such, arbitrators are allowed to misinterpret the law or make mistakes of law – without the award being vacated. Yet, this is all a matter of degree. When misinterpretation of law becomes so serious and grave that it is elevated to the plateau of manifest disregard of law, an award may be vacated.”²⁸

Eme megfogalmazás szerint a *manifest disregard of law* fogalma megkülönböztetésre szorul a jog félreértelmezésétől. A választottbírák ugyanis éppen a választottbírói vitarendezés sajátosságai miatt adódó módon – gondolva itt arra, hogy az eljárás egyfokúsága révén nincs lehetőség fellebbezésre – félreértelmezhetik a jogot, illetve követhetnek el jogi tévedéseket is anélkül, hogy a választottbírói ítéletet érvényteleníteni kellene.

OEHMKE ugyanakkor arra is felhívja a figyelmet, hogy a hangsúly a fokozatosságon van. Elképzelhető ugyanis, hogy a jog félreértelmezése (*misinterpretation of law*) olyan mértékű, hogy így ekvivalenssé válhat a *manifest disregard of law* fogalmával, amely a választottbírói ítélet érvénytelenítésének alapjául is szolgálhat. Nyilvánvaló – ebből a logikából is következő módon –, hogy amennyiben egy „egyszerű” jogi tévedés már elegendő lenne ahhoz, hogy a *manifest disregard of law* címén egy választottbírói ítélet érvénytelenítésre kerülhetne, akkor a választottbírói ítélet voltaképpen megfellebbezhető lenne, mellyel a választottbírói eljárást egyik alapvető lényegi elemétől, az eljárás egyfokúságától fosztanánk meg.²⁹

Ezzel cseng össze az a megfogalmazás is, amely a *San Martine Compania De Navegacion S.A. v. Saguenay Terminals, Ltd.* ügy indokolásában olvasható, melynek értelmében a *manifest disregard of law* fogalma akkor merül fel,

28 Lásd: OEHMKE, Thomas: *Commercial Arbitration*. New York, Lawyers Cooperative Pub, 1987, 103.

29 Ezzel összefüggésben lásd: GELLÉRT György: Új törvény a választottbíráskodásról. *Magyar Jog*, 1995/8, 451-452.

amikor is egy választottbíró megfelelő módon érti és ismeri ugyan a jogot, de annak ellenére, hogy tudja, hogy mi az irányadó jog, és azt az adott körülmények között miképpen kellene értelmezni, eljárása és ítékezése során mindezt figyelmen kívül hagyja.³⁰ Igencsak hasonló megfogalmazás tűnik ki az Egyesült Államok Legfelső Bíróságának egy 1953-as ítéletéből, amely az egyik első lehetséges meghatározását tartalmazza a *manifest disregard of law* fogalmának. A *Wilko v. Swan*, 346 U.S. 436 – 37 (1953) ügy indokolása szerint: „Although the bounds of this ground have never been defined, it clearly means more than error or misunderstanding with respect to the law. The error must have been obvious and capable of being readily and instantly perceived by the average person qualified to serve as an arbitrator. Moreover, the term »disregard« implies that the arbitrator appreciates the existence of a clearly governing principle but decides to ignore or pay no attention to it. [...] Judicial inquiry under the »manifest disregard« standard is therefore extremely limited. The governing law alleged to have been ignored by the arbitrators must be well defined, explicit, and clearly applicable.”³¹

Az indokolás szerint a *manifest disregard of law* esetén egyértelmű tévedésnek kell fennforognia, amelyet egy átlagos, választottbíróként eljárni alkalmas személy képes észlelni.³² A választottbíró ugyanakkor az ügy elbírálása során észleli azt, hogy miként kellene eljárni, de a jog figyelembe vételének egyértelmű mellőzésével jár el tevékenysége során. Az indokolás azt is kimondja, hogy a *manifest disregard of law* standard alapján az érvénytelenítés lehetősége igen korlátozott (*extremely limited*), hiszen a választottbírói, a jogot figyelmen kívül hagyó eljárásnak jól megfogalmazottnak, *explicit*nek és egyértelműen felfedezhetőnek kell lennie.

Ismeretes egyébként olyan álláspont is, amely a *manifest disregard of law* (jog nyilvánvaló figyelmen kívül hagyása) fogalmát azonosítja az FAA 10. § (3)

30 „*Manifest disregard of law occurs when an arbitrator understands and correctly states the law, but then turns around and – despite properly knowing what the law is and how it should be applied in this circumstances – proceeds to totally disregard it.*” A *San Martine Compania De Navegacion S.A. v. Saguenay Terminals, Ltd.* ügyet idézi: OEHMKE i. m. 104.

31 A *Wilko v. Swan*, 346 U.S. 436 – 37 (1953) ügy részletes leírását lásd: REDER, Margó, K.: Securities Law and Arbitration: The Enforceability of Pre-dispute Arbitration Clauses in Broker-Customer Agreements. *Columbia Business Law Review*, 1990/1, 91-117. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1495346 (2017. 11. 17.) Ugyanezen ügyszöveghez lásd továbbá: CARBONNEAU i. m. 117.

32 Megjegyezzük, hogy ez a zsinórmérce igen közel áll az angolszász jogban jól ismert *reasonable person* mint ésszerűen eljáró személy fogalmához. Ehhez lásd: BOÓC (2009) i. m. 134.

és (4) bekezdésében szereplő indokokkal, vagyis e fogalmat szubszumálja az *arbitrators were guilty of misconduct* és az *arbitrators exceeded their powers* fordulatokkal.

Fontos figyelembe vennünk, hogy a *manifest disregard of law* fogalmával foglalkozó fenti indokolások egyfelől bizonyos fajta szándékosságot vélnek felfedezni a választottbíró részéről, másfelől pedig kifejezetten szűk körben engedik alkalmazhatónak eme érvénytelenségi okot. Ugyanakkor az is egyértelmű, hogy ezen álláspontok szerint a *manifest disregard of law* mint érvénytelenségi ok önálló indoknak tekinthető az FAA 10. §-ában lefektetettekhez képest.

Ezen utóbbi megállapítást is akár kétségbe vonhatja az Amerikai Legfelsőbb Bíróságnak egy 2008. évi – igen ismertté vált – döntése. A *Hall Street Associates, L. L. C. v. Mattel, Inc. 552 U.S. 576, 584 (2008)* egy belföldi választottbírói eljárás volt, melynek az alapja egy bérleti jogviszony volt. A gazdasági tevékenységet folytató bérlő és bérbeadó jogvitája egyes, állítólagos környezetvédelmi jogszabályok megsértéséből származott.³³ A felek a választottbírói szerződésükben kikötötték, hogy a bíróság a választottbírói ítéletét érvénytelenítheti abban az esetben, amennyiben a választottbírák ténybeli megállapításait nem támasztják alá alapvető bizonyítékok, illetve ha a választottbírák jogi következtetései tévesek. A választottbírói ítélet érvénytelenítésének kezdeményezésére került sor, és az ügyet eldöntő Legfelsőbb Bíróság leszögezte, hogy a választottbírói ítéletek érvénytelenítésére kizárólag az FAA 10. §-ában meghatározott okok tekinthetőek érvényes okoknak.

Ezzel kapcsolatban az a kérdés merül fel, hogy vajon jelenti-e ez azt, hogy az amerikai esetjog által kidolgozott *manifest disregard of law* mint érvénytelenítési ok így a jövőben nem válhat alkalmazhatóvá. Egyes álláspontok értelmében az ítélkezési gyakorlat a továbbiakban ezt az utat fogja követni, míg bizonyos megítélések szerint a *Hall Street Associates, L. L. C. v. Mattel, Inc.* ügyben született indokolás csak annyit jelent, hogy a felek választottbírói megállapításukban nem terjeszkedhetnek túl az FAA 10. §-a által szabályozott érvénytelenítési okoktól, de ez még nem jelenti a *manifest disregard of law* mint elsősorban a gyakorlat által kidolgozott érvénytelenítési oknak a megszűnését.³⁴

33 A *Hall Street Associates, L. L. C. v. Mattel, Inc. 552 U.S. 576, 584 (2008)* ügy részletes leírását, bemutatását lásd: TYLER, Timothy – PARASHARAMI, Archis, A.: Finality Over Choice: *Hall Street Associates, L. L. C. v. Mattel, Inc.* (US Supreme Court). *Journal of International Arbitration*, 2008, 25 (5), 613-621.

34 „Two things are clear from the opinion in *Hall Street*. First, parties cannot contract for

A *Hall Street* ügy után a *manifest disregard of law* fogalmával kapcsolatban kétfajta álláspont látszik kikristályosodni az amerikai gyakorlatban. Az egyik irányzat teljes mértékben követi a *Hall Street* által elfoglalt állásponhoz, míg a másik ezzel teljesen ellentétes nézőpontot képvisel.

A *Citigroup Global Mkts v. Bacon* ügyben például az alábbiak kerültek kimondásra: „Hall Street restricts the grounds for vacatur to those set forth in § 10 of the FAA, and consequently, manifest disregard of law is no longer an independent ground for vacating awards under the FAA.”³⁵

Ezen határozat akként foglal állást, hogy a *Hall Street* ítélet a választottbírói ítélet lehetséges érvénytelenítési okait az FAA 10. §-ában foglaltakra szorította le, és ekként a *manifest disregard of law* a továbbiakban már nem független érvénytelenítési ok.

Hasonló álláspont olvasható ki a *Frazier v. Citifinancial Corp, LLC.* ügyben meghozott határozatból is: „[...] the judicially-created bases for vacatur were no longer valid in light of Hall Street and that the categorical language of Hall Street compels to such a conclusion.”³⁶

Elméleti szempontból ezen határozat lényeges eleme, hogy *expressis verbis* kimondja, hogy a *manifest disregard of law* a bírói gyakorlat által teremtett érvénytelenségi ok, és a *Hall Street* határozat fényében már nem értelmezhető.

A *Republic of Argentina v. BG Group* ügyben az állami bíróság által pedig az került kimondásra, hogy azon érvelés az érvénytelenítésre, mely szerint a választottbírói tanács félreértett és rosszul alkalmazott egy jogi doktrínát, az csupán egy jogi tévedés vélelmezése, valószínűsítése lehet, és nem feleltethető meg a *manifest disregard of law* fogalmának.³⁷

Ugyanakkor vannak olyan, szintén a *Hall Street* ügy után keletkezett döntések, melyek mégis elismerik a *manifest disregard of law* mint önálló érvénytelenségi ok létjogosultságát. A *Stolt-Nielsen SA v. AnimalFeeds Int'l Corp.* ügyben például az került kimondásra, hogy ezen elv csak igen ritka

expanded review of arbitral awards beyond the grounds identified in the FAA. Second, Hall Street has not altered the pre-existing law on the „manifest disregard” standard: reports of its demise are greatly exaggerated.” Lásd: TYLER – PARASHARAMI i. m. 618.

35 *A Citigroup Global Mkts v. Bacon* 562 F. 3d 349 (5th Cir. 2009) ügy kapcsán lásd: <https://www.courtlistener.com/opinion/65000/citigroup-global-markets-inc-v-bacon/> (2017. 09. 18.)

36 *A Frazier v. Citifinancial Corp, LLC.*, 604, F.3d ügy kapcsán lásd: <http://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1520454.html> (2017. 09. 18.)

37 *A Republic of Argentina v. BG Group*, 715 F. Supp. 2d 108, 123 (2010) ügy kapcsán lásd: <https://www.courtlistener.com/opinion/2540890/republic-of-argentina-v-bg-group-plc/> (2017. 09. 20.)

esetben alkalmazható, amikor is a választottbírák az ügyben releváns jogi érveléssel tisztában voltak, elfogadták azt, hogy a kérdéses jogi argumentum a választottbírói jogvita kimenetelére hatással volt, és ennek ellenére, szándékosan a jogvita eldöntésénél figyelmen kívül hagyták.³⁸

Az ismertté vált *Merrill Lynch, Pierce, Fenner & Smith, Inc.* ügyben, túlmenően azon, hogy egyértelműen rögzítésre került, hogy a *manifest disregard of law* a bírói gyakorlat által alkotott fogalom, hangsúlyosan szerepel az is, hogy a választottbírói ítéletek érvénytelenítésére valójában csak szűk körben nyílik lehetőség:³⁹

A *Wachovia Securities LLC* ügy indokolása kifejtette azt, hogy a *Hall Street* ügy ugyan vitt némi bizonytalanságot a *manifest disregard of law* mint érvénytelenítési ok státuszába, de ettől függetlenül ezen indokolás önálló és független érvénytelenítési oknak kezelendő.⁴⁰ A *Dewan* ügyben pedig egyértelműen a *manifest disregard of law* elvének alkalmazhatósága került kimondásra, az alábbi esetben: „where the arbitrator understands and correctly states the law, but proceeds to disregard the same.”⁴¹

Ennek megfelelően alkalmazható a *manifest disregard of law* elve abban az esetben, amennyiben a választottbíró érti és ismeri az alkalmazandó jogot, majd annak figyelmen kívül hagyásával, mellőzésével jár el a választottbírói eljárás során.

A *Coffee Beanery Ltd.* ügyben pedig rögzítésre került, hogy habár az állami bíróság lehetőségei az ítélet érvénytelenítése tekintetében majdnem kizárólagosan az FAA által meghatározottak szerint vannak kijelölve, de a szövetségi bíróságok ettől függetlenül a *manifest disregard of law* alapján is érvényteleníthetik a választottbírói ítéletet, hiszen az egy általánosan elismert jogelv (*universally recognized principle*).⁴² A *Coffee Beanery Ltd.* ügyben az alábbi részletes érvelés

38 *A Stolt-Nielsen SA v. AnimalFeeds Int'l Corp*, 548 F.3d 85 ügy vonatkozásában lásd: <https://www.courtlistener.com/opinion/1286497/stolt-nielsen-sa-v-animalfeeds-intern-corp/> (2017. 09. 18.)

39 Erről összefoglalóan lásd: SANTOS, Mauricio Gomm: Challenge of an Arbitration Award in the United States and the Doctrine of Manifest Disregard of Law. *Revista de Arbitragem e Mediação*, 2014/Out – Dez, 307-326.

40 *A Wachovia Sec. LLC v. Brand*, 671 F.3d 472 ügy vonatkozásában lásd: <http://www.ca4.uscourts.gov/Opinions/Published/102111.P.pdf> (2017. 09. 18.)

41 *A Dewan v. Walia*, 544 Fed. App'x 240. ügy elemzését lásd részletesen: <http://www.internationallawoffice.com/Newsletters/Arbitration-ADR/USA/KL-Gates/Supreme-Court-declines-to-revisit-Hall-Street-and-manifest-disregard> (2017. 09. 18.)

42 *A Coffee Beanery, Ltd. v. WW. LLC* 300 Fed. App'x 415. ügy tekintetében lásd: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=afcbcb01-4171-473c-8e77-57568fbadf3a> (2017. 09. 19.)

olvasható a *manifest disregard of law* mint érvénytelenítési ok tekintetében: „[...] the Court acknowledged that maybe the term manifest disregard [in Wilko] was meant to name a new ground for review, though it also suggested that narrower interpretation of Wilko were equally plausible. It is worth noting that since Wilko, every federal appellate court has allowed for the vacatur of an award based on an arbitrator’s manifest disregard of law. In light of the Supreme Court’s hesitation to reject the manifest disregard doctrine in all circumstances, we believe it would be imprudent to cease employing such a universally recognized principle. Accordingly this Court will follow its well-established precedent here and continue to employ the manifest disregard standard.”

A Hatodik Kerületi (Sixth Circuit) Bíróság a fentebb idézett – és láthatóan egyébként nagy hatású – *Hall Street* ügyben született döntés után jutott arra a megállapításra, hogy függetlenül a *Hall Street* döntéstől általánosan elfogadott jogelvként fogja alkalmazni a *manifest disregard of law* fogalmát a választottbírói ítéletek érvénytelenítése során. A fenti idézet a *jog nyilvánvaló figyelmen kívül hagyása (manifest disregard of law)* elvét elemzi, és kiemeli, hogy ez egy egyetemesen elismert jogelv (*universally recognized principle*), és lényegében a választottbírói ítéletek új, önálló érvénytelenítési okaként kezeli.

Egy viszonylag új, 2014-es ügy, a *Schafer*-ügy pedig már-már megkísérel egyfajta meghatározást adni arra az esetkörre, amikor a *manifest disregard of law* elve alkalmazható lehet: „an arbitrator cannot reject the law, but can disagree with nonbinding precedent without disregarding the law.”⁴³

Ezen ítélet tükrében a választottbíró ugyan a kötőerővel nem rendelkező precedens esetében megteheti, hogy azzal nem ért egyet, de az irányadó jogszabályokat teljes mértékben nem hagyhatja figyelmen kívül, hiszen ez elvezethet ezen érvénytelenítési ok alkalmazásához.

Egyes szerzők a fentiekben elemzett *manifest disregard of law* fogalmát a közrend fogalmától teljesen elkülönülten vizsgálják, mint egy másik, az FAA-ban nem szabályozott érvénytelenségi okot. Így vélekedik JACK C. Coe is, aki szerint ebben az esetben az ítéletnek az elfogadott közrendbe kell ütköznie, vagyis a közrend fogalmát bizonyos tartalommal kell kitölteni.⁴⁴ Megítélésem szerint a *manifest disregard of law* a közrendbe ütközés egyfajta sajátos

43 A *Schafer v. Multiband Corp*, 551 Fed. App’x 814. ügy tekintetében lásd: <http://apps.americanbar.org/litigation/committees/appellate/articles/spring2016-0516-appealing-arbitration-awards-circuit-split-manifest-disregard-law.html> (2017. 09. 09.)

44 Lásd: COE, Jack, J. Jr.: *International Commercial Arbitration: American Principles and Practice in a Global Context*. New York, Transnational Publishers, 1997, 303.

amerikai értelmezésének is tekinthető, ugyanakkor hiba lenne a *public policy* fogalmával teljes mértékben azonosítani, ekvivalenssé tenni, és az is biztos, hogy amennyiben a két fogalmat szinonimaként kezelnénk, az egy nemzetközi választottbíróági ügyben akár fogalmi zavart is okozhatna. Ezért vélhetően a *manifest disregard of law* a közrendbe ütközés egyik sajátos értelmezési tartományaként fogható fel.

4.

Már most hangsúlyozandó, hogy egyes esetekben nem csupán az ítéleteknek a közrendre való hivatkozással történő érvénytelenítésével találkozunk, hanem bizonyos esetekben magukat a *választottbíróági kikötéseket támadták meg eme jogcímen*. Ezen eseteket vizsgálva elmondható, hogy érzékelhető azon tendencia, amely szerint a választottbíróági klauzuláknak a közrendbe történő ütközés okán történő érvénytelenítése esetén a bíróságok bizonyos mértékig a peres felek eltérő gazdasági pozícióját is törekszenek kompenzálni. Egy kaliforniai bíróság például három esetben is a választottbíróági kikötést a közrendbe ütközőnek minősítette. Az esetek azonos tényállása szerint ingatlan adásvételi ügyletek megkötésére irányuló szerződéses dokumentációk részévé tette a választottbíróági kikötést az ingatlanközvetítő társaság olyan módon, hogy a blanketta-szerződések elkészítésében az ügyfélnek nem volt lehetősége közreműködni, valamint a szerződés-tervezetek módosítására sem volt mód aláírásuk előtt. A kaliforniai bíróságok szerint ez az ügyfelet kifejezetten előnytelen helyzetbe juttatja, és ez a körülmény közrendbe ütközőnek is minősülhet.⁴⁵

A neves amerikai választottbíróági szakértő, Gary B. Born – a közrend fogalma természetének leírása végett – azt a szakirodalomban ismert hasonlatot alkalmazza, amely szerint a közrendi klauzula voltaképpen egy olyan megzabolázhatatlan ló, amely nem várt úticélokra viszi el lovasát.⁴⁶ Eme ha-

45 Lásd a *Villa Milano HOA vs Il Davorge* (84 Cal. App. 4th 8190, 2000), a *Flores v. Transamerica HomeFirst Inc.* (93 Cal. App. 4th 846, 2001) és a *Pardee Constr. Co vs Superior Court* (100 Cal. App. 4th 1081, 2002) döntéseket. Idézi: BĚLOHLAVEK, Alexander, J.: *Arbitration, Ordre Public and Criminal Law – Interaction of Private and Public International and Domestic Law*. Kiev, Taxon, 2009, 1373.

46 Lásd: BORN i. m. 528. Ezzel kapcsolatban – a cím hasonlósága okán – lásd továbbá: KECSKÉS László: „Jó lovassal a nyeregben a zabolátlan ló is megfegyelmezhető”. *A közrend fogalmáról két bírósági határozat alapján*. In: GÁL István László – HORNYÁK Szabolcs (szerk.): *Tanulmányok Dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére*. Pécs, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2006, 129-153.

sonlat azt kívánja érzékeltetni, hogy amennyiben túl tág teret engednénk a közrendbe ütközés jogcímén történő érvénytelenítésnek, akkor az vélhetőleg a választottbírósági jogérvényesítés fontos és elismert céljaival is ütközne.

A rendelkezésre álló – igen bőséges – amerikai gyakorlatot figyelembe véve azt láthatjuk, hogy a kifejezetten a közrendbe történő ütközés okán való érvénytelenítést nagyon szűk körben engedi meg a bíróság.

A választottbírósági ítéleteknek esetleges közrendbe ütközésével foglalkozó ügyek közül az egyik legismertebb – és a szakirodalom által is gyakran idézett – példa a *Parsons & Whittemore Overseas Co. v. Societe Generale de L'Industrie du Papier* (1974) ügy.⁴⁷ Ebben az ügyben a felperesi cég, mint vállalkozó az alperessel arra kötött szerződést, hogy Egyiptomban egy papírzemet fog üzemeltetni és ott munkát végez. A projekt finanszírozásában közreműködött egy amerikai nemzetközi fejlesztéseket támogató ügynökség (*USAID/U.S. Agency for International Development*). A szerződésben szerepelt választottbírósági kikötés is, illetve a kereskedelmi gyakorlat által ismert, a *vis major*-ért való felelősséget kizáró klauzula. A munka a szerződésben meghatározottak szerint el is kezdődött, azonban a vállalkozó munkavállalóinak jelentős része rövid idő múlva elhagyta Egyiptomot az arab-izraeli hatnapos háború kitörése miatt. Ennek magyarázata az, hogy az egyiptomi kormány az Izrael és az USA közötti együttműködés miatt megszakította a diplomáciai kapcsolatait az Egyesült Államokkal. Ennek megfelelően az összes USA – polgárt arra utasította az egyiptomi kormány, hogy hagyják el Egyiptomot, kivéve, ha nem szereznek be egy speciális, meghatározott okból történő ott-tartózkodásra jogosító vízumot.

A felek között választottbírósági eljárásra került sor, melyben az amerikai fél a *vis major* záradékra is hivatkozott. A választottbíróság az amerikai fél számára kedvezőtlen döntést hozott, és kártérítésre kötelezte azzal az indokkal, hogy nem tett jóhiszemű erőfeszítéseket annak érdekében, hogy beszerezze a hivatkozott vízumot. Az amerikai fél a választottbírósági ítélet érvénytelenítését a közrendbe ütközésre hivatkozással kérte. Az amerikai bíróság álláspontja szerint azonban az USA és Egyiptom, mint két állam viszonya, illetőleg annak esetleges megromlása önmagában nem alapozhatja meg egy választottbírósági ítéletnek a közrendbe ütközését. Az amerikai fél egyébként azt is állította, hogy eme helyzet miatt az ügy nem lehetne választottbíróság által tárgyalható. A bíróság azonban rámutatott arra, hogy az, hogy valamilyen nemzeti érdek véletlenül egy kereskedelmi szerződés

47 Az ügy részletes leírását lásd: BORN i. m. 529-531. és BĚLOHLAVEK i. m. 1377.

megszegéséhez vezet, önmagában nem jelentheti azt, hogy az ügy ne lenne választottbíróóság által tárgyalható.⁴⁸

Habár a *Parsons & Whittemore Overseas Co. v. Societe Generale de L'Industrie du Papier* ügy tizenegy évvel korábban került eldöntésre, mint a jelen fejezet korábbi részében elemzett, *leading authority*-nek tekinthető *Mitsubishi*-ügy, a bíróságoknak azon irányultsága, mely a választottbíróági vitarendezésnek kedvez, igen hasonlóan tekinthető a két ügyben kifejtett bírói indokolás alapján. Egy nemzetközi választottbíróági eljárás kapcsán, 2004-ben, a *Karaha Bodas Co. L.L.C. vs. Perusahaan Perambangan Minyak Dan Gas Bumi (2004)* ügyben meghozott döntés szerint a közrendbe ütközés alapján történő érvénytelenítést szűk körben lehet alkalmazni, olyan esetekben, amikor a választottbíróági ítélet végrehajtása a fórum-állam erkölcsi rendszerének és jogrendszerének legalapvetőbb elemeit sértené.⁴⁹

Akad példa az amerikai gyakorlatban kifejezetten belföldi, tehát nemzetközi elemet egyáltalán magában nem hordozó választottbíróági eljárásban született ítéletnek a közrendbe történő ütközés révén való megtámadására is. 2005-ben a *Mercy Hospital, Inc. v. Massachusetts Nurses Association (2005)* ügyben született ítélet a közrendbe ütközés feltételeinek megállapításához az alábbiak vizsgálatát tartja szükségesnek: "The mere fact that general considerations of supposed public interests might be offended by an arbitral award is not enough to make the exception available. Rather, the award must violate an explicit [...] well defined and dominant public policy, as ascertained by reference to [...] laws and legal precedents."⁵⁰Ezen indokolás szerint önmagában az, hogy a közérdek egyes elemei sérülhetnek egy választottbíróági ítélet által, nem lehet elegendő ahhoz, hogy az érvénytelenítésre sor kerülhessen. Ahhoz, hogy az ítélet érvényteleníthető legyen, jól meghatározott és domináns közrendi elemeket kell sértenie, amely értelemszerűen adott esetben a közérdek bizonyos sérelmeit is jelentheti. Annak ellenére, hogy valóban nehéz e feltételeket teljesíteni, akad néhány példa, melyekben választottbíróági ítéletet a közrendbe ütközés miatt érvénytelenítettek.

48 „*The mere fact that an issue of national interest may incidentally figure into the resolution of a breach of contract claim does not make the dispute non arbitrable.*” Lásd: BORN i. m. 531.

49 „*The public policy defence is to be construed narrowly to be applied only where enforcement would violate the forum's state most basic notions of morality and justice.*” Lásd: BĚLOHLAVEK i. m. 1407.

50 *A Mercy Hospital, Inc. v. Massachusetts Nurses Association*, 429 F.3d 338, 343 (1st Cir. 2005) ügghöz lásd különösen: <http://caselaw.findlaw.com/us-1st-circuit/1436526.html> (2017. 11. 17.)

Egy munkajogi választottbírósági esetben (*Iowa Elec. Light and Power Co. v. Local Union*) egy nukleáris erőmű munkását elbocsátották, majd az ítélet szerint vissza kellett helyezni munkakörébe. Az elbocsátás indoka az volt, hogy a munkás korábbi időpontban szerette volna kivenni az ebédszünetét az előírt időhöz képest. Habár a munkajogi választottbírósági eljárást megnyerte a munkavállaló, az ítéletet voltaképpen a közrendre való hivatkozással érvénytelenítették, hiszen a korábbra tett – az előírásokat megsértő – ebédszünet az atomerőmű biztonságát is veszélyezteti, ami közbiztonsági szempontból is igen aggályos, így a közrend sérelme is fennállhat.⁵¹

Hasonlóan egy munkajogi választottbírósági ügyben (*Newsday, Inc. v. Long Island Typographical Union*) is közrendi sérelem miatt került érvénytelenítésre az ítélet. Ezen ügy tényállása szerint egy munkavállalót elbocsátottak, majd később az ítélet eredményeképpen vissza kellett állítani a munkaviszonyát. Figyelemmel arra, hogy a munkavállaló egyes kollégákat a munkahelyén szexuálisan zaklatott, a választottbírósági ítéletet a közrend sérelmére való hivatkozással érvénytelenítették.⁵²

A kontinentális jog által ismert *ordre public* fogalma az amerikai jogban *public policy* néven ismeretes, és – miként a fentiekben kifejtésre került – szűk körben teszi lehetővé a választottbírósági ítéletek érvénytelenítését. A választottbíró által a jog nyilvánvaló (és az esetjog szerint voltaképpen szándékos) figyelmen kívül hagyása, a *manifest disregard of law* a *public policy*-tól ugyan némiképpen 'formailag' elkülönülő, az FAA normaszövegében a *public policy*-hoz hasonlóan szintén fel nem sorolt kategória. Tartalmilag azonban a kettő érvénytelenítési ok között – álláspontunk szerint – sok hasonlóság, illetőleg akár átfedés fedezhető fel, hiszen a jog nyilvánvaló semmibevétele számos esetben annyira kirívó mértéket ölthet, hogy az szükségképpen a közrend sérelmével jár.

Említést érdemel, hogy az UAA 2000. évi átdolgozása során felmerült az is, hogy a közrend sérelme, illetőleg a *manifest disregard of law* mint normatív érvénytelenítési ok a törvényszövegbe beemelésre kerüljön. A 2000. július 28 – augusztus 4. között megtartott konferencián – többek között – azon indokból vetették el ezen okoknak a mintatörvénybe való felvételét, mely szerint nehéz lenne egyértelmű és vitán felül álló értelmezést kidolgozni e fogalmak számára.

51 *A Iowa Elec. Light and Power Co. v. Local Union 204* ügghöz lásd: <http://openjurist.org/834/f2d/1424> (2017. 09. 18.)

52 *A Newsday, Inc. v. Long Island Typographical Union* ügghöz lásd: <http://openjurist.org/915/f2d/840/newsday-inc-v-long-island-typographical-union-no-cwa> (2017. 09. 18.)

A rendelkezésre álló esetjog elemzése alapján úgy tűnik, hogy az amerikai belföldi választottbírói eljárásokban elsősorban munkajogi, fogyasztóvédelmi ügyekben lehetséges sikerrel érvényteleníteni a közrendi klauzula alapján a választottbírói ítéletet. A nemzetközi kereskedelmi választottbíráskodás kapcsán a közrend sérelmének értelmezése vonatkozásában a fentiekben részletesen tárgyalt *Mitsubishi Motors* ügyben elfoglalt álláspont jelentős hatással van a joggyakorlatra.

1995-ben a *Federal District Court of Massachusetts* mint eljáró bíróság a *Sonatrach (Algeria) v. Distrigas Corp. (1995)* ügyben alapvetően hangsúlyozta, hogy a közrendbe ütközés esetén (a *Mitsubishi Motors* ügyre is hivatkozva) elsősorban nemzetek feletti, nemzetközi szempontokat kell figyelembe venni, vagyis a közrend fogalmának nemzetközi dimenziót kell alkotni: „The Supreme Court powerfully advocates the need for international comity in an increasingly interdependent world. Such respect is especially important, in this Court’s view, when parties mutually agree to be bound by freely negotiated contracts.”⁵³

Fentiekre is tekintettel, figyelemmel arra, hogy a választottbírói eljárás mindig is a felek szabadon választott vitarendezési módjaként ismeretes, lényeges tekintetbe venni, hogy az amerikai jog által ugyan szűk keretek között, de ismert közrendi klauzula, illetve a *manifest disregard of law* ténylegesen csak azon esetekben nyerhet alkalmazást, amikor is ezen szabad vitarendezési eljárás eredményeképpen létrejött ítélet olyan – sokszor nehezen megfogalmazható és morális értéktartalmaktól sem feltétlenül mentes – érdekek sérelmét jelenti, mely sérelem orvoslása fontosabbnak kell, hogy bizonyuljon a választottbírói ítélet véglegességének, elismerésének és végrehajtásának szintén jelentős és a választottbírói vitarendezés egészét meghatározó elvénél.

5.

Az *IBA Guidelines* vonatkozásában a választottbírói ítéletek érvénytelenítése terén az amerikai gyakorlatban *leading case*-nek, vezető jogesetnek az *Applied Industrial Materials Corp. Ovalar Makine Ve Ticaret Sanayi* ügy (*Aimcor* – ügy) tekinthető.⁵⁴ Az *Aimcor* – ügy tényei röviden az alábbiak szerint

53 A *Sonatrach (Algeria) v. Distrigas Corp. (1995)* esetet idézi: BLACKABY – PARTASIDES – REDFERN – HUNTER i. m. 170.

54 Az *Applied Industrial Materials Corp. Ovalar Makine Ve Ticaret Sanayi* ügy bemutatását lásd SCHERER, Mathias: The IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration: The First Five Years 2004–2009. *Dispute Resolution International*, 2010/1, 12-13. és 24-26.

foglalhatóak össze. A felek egy *joint venture*-t alakítottak, amelynek értelmében az Aimcor feladata volt szénkocsz vásárlása és Törökországba szállítása, míg az Ovalar a szénkocsz törökországi disztribúcióját és eladását vállalta. A két fél viszonya 1997-ben megromlott és egy alávetési megállapodásnak megfelelően választottbíróági testület került felállításra, melynek a feladata a feleknek a profithoz való jogukkal kapcsolatos vita megoldása volt. A felek által jelölt választottbírák (*party-appointed arbitrators*) közösen Fabrikant Urat, egy cég vezérigazgatóját jelölték elnöknek, aki – az alávetési megállapodás rendelkezéseinek megfelelően – feltérési nyilatkozatot tett az eljárás elején, melyben semmilyen, kizárési okot képező körülmény nem szerepelt.

A választottbíróági eljárás folyamán azonban az egyik felet, az Aimcort egy másik cég, az Oxbow megvásárolta. A választottbíróági tanács elnöke (Fabrikant Úr) ezt követően közölte, hogy a cégeből valamelyik kollégája tárgyalásokat folytat az Oxbow nevű céggel, de ő maga személyesen nem vesz részt ezekben a tárgyalásokban és a jövőben sem kíván részt venni. További feltérési nyilatkozatok nem kerültek elő az eljárás során, azonban a választottbíróági tanács egy kettő-egy szótöbbséggel meghozott, az Aimcor részére kedvező részítéletet hirdetett ki, melyben a döntő szavazat az elnöké volt.

A marasztalt peres fél, az Ovalar később rájött arra, hogy a választottbíróági tanács elnökének egyik irodája kifejezetten üzleti kapcsolatba került az Oxbow céggel, mely tény nem került közlésre. Ezért az Ovalar az elnököt lemondásra szólította fel, melynek az elnök nem tett eleget. Ezt követően az Ovalar az Amerikai Egyesült Államokban az ítélet érvénytelenítését és a választottbíróági elnöknek az eljárásból való kizárását kezdeményezte. A megvizsgálandó jogkérdés az volt, hogy a fenti ténykörülmények – az *evident partiality* szabályára és az *IBA Guidelines* rendelkezéseire is figyelemmel – megalapozhatják-e az elnök kizárását az eljárásból.

Az első és másodfokon eljáró Bíróság az Ovalar kérelmének – eltérő indokokkal – helyt adott. Az ítéletek részben foglalkoztak az *evident partiality* megjelenésének kérdésével, de hivatkoztak az *IBA Guidelines*-ra is. A választottbíró közlési, feltérési kötelezettségének megmagyarázásához az alacsonyabb szintű bíróság azt az érvrendszert alkalmazta, hogy az meghatározott 'okok' diktálják, hogy a választottbírónak az elfogultság vagy az elfogultság látszatának elkerülése érdekében folyamatos tájékoztatási kötelezettsége (*continous obligation*) áll fenn. A hivatkozott okok pedig az *IBA Guidelines* tartalmának elemzéséből vezethetőek le. A fellebbviteli bíróság szerint ugyanakkor a folyamatos közlési kötelezettségnek a forrása abban a

puszta tényben leledzik, hogy a választottbírónak az összeférhetetlenségről (*conflict of interest*) tudomása van, és nem abban, hogy elfogadta a választottbírói megbízatást. A fellebbviteli bíróság így egy megszorító értelmezést alkalmazott, hiszen míg az elsőfokú bíróság egy folyamatos általános feltárási kötelezettséget állapított meg, addig a másodfokú bíróság a folyamatos tájékoztatási kötelezettséget csak akkor követelte meg, ha a választottbíró ténylegesen az összeférhetetlenség tényéről tudomást is szerzett.

Az amerikai gyakorlatban az a kérdés is felmerült, hogy vajon a felek joglemondás (*waiver*) útján lemondhatnak-e a választottbírói ítélet bíróság előtti érvénytelenítéséről. A kialakult esetjog szerint ezen joglemondás nem tilthatja meg a bíróságoknak azt, hogy az FAA 10. szakaszának megfelelően (melyet fentebb elemeztünk) a választottbírói eljárást adott esetben felülvizsgálják. Mindezt a *Hoeft v. MVL Grp., Inc. (2003)* ügy indokolása nagyon szellemesen írja le: „since federal courts are not rubber stamps, parties may not, by private agreement, relieve them of their obligation to review arbitration awards for compliance with Section 10 (a).”⁵⁵

Ebben az ügyben a választottbírói ítélet rendes bíróság előtt történő megerősítése, végrehajtásra irányuló elismerése során került az kimondásra, hogy a szövetségi bíróságok nem pusztán gumibélyegzők (*rubber stamps*), így nem foszthatók meg a felek egymás közötti megállapodásában attól, hogy vizsgálják, a választottbírói ítélet vajon megfelel-e az FAA 10. szakaszában rögzített feltételeknek.

A fentieket összefoglalva megállapítható, hogy az amerikai jog a választottbíráskodást a vitarendezés igen kiemelkedő módjának ismeri el, és ennek megfelelően alapvetően a választottbírói ítéletek véglegességének elvét vallja. Ehhez képest csupán kivételes jelleggel kerülhet sor a választottbírói ítéletek érvénytelenítésére.

Fentiekkel kapcsolatban megítélésem szerint az amerikai gyakorlat kapcsán az egyik legérdekesebb kérdés az, hogy a kifejezetten az amerikai jogrendszerre jellemző *evident partiality* fogalma mennyiben egyeztethető össze az *IBA Guidelines* által kidolgozott pártatlansági – elfogultsági fogalmakkal, illetve az *IBA Guidelines* kapcsán kialakuló nemzetközi gyakorlat kapcsán izgalmas lehet a két fogalomrendszer egymásra gyakorolt – gyakorlandó kölcsönhatásának vizsgálata is.

55 A *Hoeft v. MVL Grp., Inc. (2003)* ügyet lásd: <http://caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1410723.html> (2017. 09. 18.)

